

Anna K. Duda

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

---

**Danuta Borecka-Biernat, Małgorzata Cywińska (red.),
Konflikt społeczny w perspektywie socjologicznej i pedagogiczno-psychologicznej. Wybrane kwestie,
Warszawa 2015, Wydawnictwo Difin SA,
ISBN 978-83-793-079-99, ss. 323**

Monografia wieloautorska, która ukazała się pod redakcją Danuty Boreckiej-Biernat oraz Małgorzaty Cywińskiej pt. *Konflikt społeczny w perspektywie socjologicznej i psychologiczno-pedagogicznej* jest doskonałą, analityczno-syntetyczną pracą na temat konfliktów. Jest to pozycja, na którą szczególnie wyczekuje środowisko mediatorów oraz pedagogów zajmujących się tematyką konfliktów. Z pewnością nie należy do zbioru tych prac, które tylko powielają badania, uwagi i spostrzeżenia będąc zarazem pozbawionymi własnych refleksji.

Autorzy publikacji szeroko przedstawiają zagadnienie konfliktu społecznego prezentując je czytelnikowi w jasny, rzetelny sposób, w niepozbawionym sensu logicznego ciągu artykułów. Publikacja jest tym cenniejsza, iż zawiera najnowsze badania na temat konfliktów, zrealizowane na polskim gruncie. Badawczy i refleksyjny charakter monografii to cechy, które zdecydowanie podnoszą jej wartość. Całość zwiędza oprawa graficzna również zasługująca na wyróżnienie.

Praca składa się ze wstępu (który nie jest li i jedynie streszczeniem książki, ale krótką syntezą tematyki konfliktów społecznych) oraz trzech głównych rozdziałów:

- Socjologiczny aspekt konfliktu społecznego (autorzy artykułów: Zbyszko Melosik, Tomasz Gmerek)
- Pedagogiczny aspekt konfliktu społecznego (autorzy artykułów: Andrzej Twardowski, Małgorzata Cywińska, Andrzej Olubiński, Aleksandra Błachnio, Wojciech Maliszewski, Tomasz M. Zimny, Wiesław Sikorski)

- Psychologiczny aspekt konfliktu społecznego (autorzy artykułów: Krystyna Węglowska-Rzepa, Iwona Janicka, Hanna Przybyła-Basista, Bogusława Lachowska, Elżbieta Napora, Katarzyna Wałęcka-Matyja, Danuta Borecka-Biernat, Małgorzata Kuśpit, Alicja Seneko)

Niemal każdy z zamieszczonych artykułów cechuje się wysoką jakością merytoryczną oraz pokazuje znajomość tematyki konfliktów przez autorów. Wiele z nich ujawnia kunszt i doświadczenie naukowe ich twórców. Najwyżej pod tym względem znajdują się artykuły Z. Melosika, H. Przybyły-Basisty oraz D. Boreckiej-Biernat. Wiele artykułów ma charakter przekrojowy i porównawczy, dzięki czemu refleksje są pogłębione, zaś spektrum odbioru, horyzonty odbiorcy – poszerzone. Już we wstępie redaktorki tomu słusznie zwracają uwagę, iż „teksty zamieszczone w przedstawionej publikacji, których autorami są socjologowie edukacji, pedagodzy i psycholodzy, stanowią istotny głos dyskusji nad uwarunkowaniami, specyfiką, sposobami przezwyciężania i skutkami konfliktów społecznych” (s. 14). Całość sprawia wrażenie synergicznej i komplementarnej. Na końcu podrozdziałów znajduje się bogata bibliografia odnosząca się zarówno do źródeł krajowych, jak i do osiągnięć i publikacji światowych.

W rozdziale pierwszym na początku umieszczono artykuł autorstwa Zbyszko Melosika zatytułowany: *Konflikty tożsamości w społeczeństwie współczesnym: w niewoli władzy i wolności?* Artykuł opiera się na tezie o dychotomicznym charakterze rzeczywistości, w której człowiek z jednej strony jest „wpisany” w swoją etniczność, tradycje rodzinne, kulturowe najbliższego otoczenia, a jednocześnie żyje w globalizującym się świecie pełnym utylitaryzmu i konsumpcjonizmu, kultury kosmopolitycznej. Wobec tej rozbieżności człowiek staje w obliczu konfliktu tożsamości. Konflikt tym trudniej rozstrzygnąć, że poza wolą i autonomią kierują nim często nieuświadomione społeczne mechanizmy. Autor w ciekawy i błyskotliwy sposób nakreśla je mówiąc o znaczeniu władzy (również państwowej, służb porządku publicznego etc.), o przymusie prawnym, o kontroli społecznej, modach społecznych i innych kwestiach, które zdają się być opozycją wobec tego, co nazywa się wolnością, wolną wolą, suwerennością każdego obywatela.

Kolejny artykuł *Konflikt językowy. Studium porównawcze obszarów Afryki* jest kontynuacją pojawiającego się zagadnienia etniczności i wielokulturowości. Tomasz Gmerek poddaje analizie znaczenie języka, jakim posługują się społeczności w krajach i plemionach afrykańskich w procesie budowania tożsamości etnicznej. Choć zaznacza, że proces ten jest wieloczynnikowy, to w przypadku Afryki kryterium lingwistyczne jest dominujące. Autor szczegółowo prezentuje edukację dwujęzyczną, w której wykorzystywane są języki obowiązujące w państwie, jak i w danym dystrykcie/plemieniu. Bogato zostały zaprezentowane różne grupy etniczne w nawiązaniu do ich sytuacji tak lingwistycznej, jak i politycznej oraz oświatowej.

W rozdziale trzecim Andrzej Twarowski prezentuje *Konflikty interpersonalne – sens, przebieg i przezwyciężanie* zaprezentował i szeroko wyjaśnił pojęcie konfliktu interpersonalnego uwzględniając w opisie zarówno fakty, jak i mity dotyczące relacji konfliktowej. Odnosząc się do kluczowej literatury i badań nad konfliktami zaprezentował w artykule mechanizmy ich powstawania i przebieg. Całość została zwieńczona omówieniem wybranych metod rozwiązywania sporów, które autor podzielił według dwóch „dróg” postępowania: albo rywalizacja, albo współpraca.

Następny artykuł – autorstwa Małgorzaty Cywińskiej – *Spostrzeganie interpersonalne w sytuacjach konfliktu* stanowi płynną kontynuację rozważań z poprzedniej pracy. Najistotniejsze w artykule są zaprezentowane charakterystyki deformacji spostrzegania innych osób – stron konfliktu, które rzutują na przebieg sporu. Wśród nich wskazano stosowanie selekcji informacji kierowanych w trakcie relacji, różnorodne projekcje, ocenianie innych według zakodowanych schematów, efekt pierwszeństwa, ukryte teorie osobowości, efekt pozytywny i negatywny i wiele innych. Chociaż w rekapitulacji brak kluczowych wniosków, to całość może być inspiracją do zgłębienia podjętej tematyki, zaś elegancki styl wypowiedzi zachęca do wnikliwej lektury tego artykułu.

Andrzej Olubiński podjął się opracowania zagadnienia *Konflikt jako sytuacja wychowawcza*, w którym odniósł się przede wszystkim do znaczenia czynnika rozwojowego konfliktu, a także podjął ważną próbę umiejscowienia konfliktu w naukach społecznych, prezentując go jako szereg sprzeczności ontologicznych, epistemologicznych, logicznych, psychologicznych, które były przedmiotem rozważań od starożytności. W dalszej części artykułu autor przedstawia konflikt jako zjawisko wychowawcze, które może być szansą na pozytywną zmianę, jak i zagrożeniem pojawienia się „zmiany na gorsze”. A. Olubiński, prócz omówienia relacji konfliktowej w procesie wychowania, stara się odnieść do różnych paradygmatów pojawiających się w pedagogice. Dzięki prezentacji trzech rodzajów wychowania, które determinują podejście do sytuacji konfliktowej, praca ma nie tylko charakter teoretyczny, ale czytelnik ma możliwość wydobycia z pracy wielu przesłanek pomocnych w wyborze sposobu działania, jak i służących refleksyjnej praktyce pedagogicznej.

Próbę kontynuowania tej narracji podjęli Aleksandra Błachnio i Wojciech Maliszewski w artykule *Konflikty w szkole w ujęciu interakcjonizmu symbolicznego. Perspektywa postrzegania szkoły jako organizacji*. Artykuł ten z pewnością u czytelnika wywoła pozytywne pierwsze wrażenie, które jednak przy wnikliwszej analizie może zmienić swój charakter. Chociaż autorzy starali się ukazać szkołę jako współczesną organizację wypełnioną „swoistymi źródłami konfliktów”, to obrany przez nich sposób prezentacji tematu sprawia wrażenie eklektycznego, nabrzmiałego od truizmów i kolokwializmów. Pojawia się w nim jednak kilka refleksji wartych uwagi. W zakończeniu, które (deklaratywnie w tytule) ma wskazywać wnioski i postulaty, owych nie dostarcza.

Charakterystyki źródeł konfliktów szkolnych i ich znaczenia dla procesu edukacji młodzieży podjął się Tomasz M. Zimny. Artykuł jest krótką kompilacją tematu konfliktów szkolnych, głównie w odniesieniu do relacji między nauczycielami, uczniami i rodzicami.

Ósmy w kolejności artykuł, którego autorem jest Wiesław Sikorski, *Lęk komunikacyjny u uczniów a ich sposoby reagowania w sytuacji konfliktu w klasie szkolnej*, jest prezentacją analizy wyników badań. Autor zajął się niemal nieobecną w badaniach tematyką lęku komunikacyjnego uczniów. Za strategię radzenia sobie z sytuacjami konfliktowymi przyjął postawy skrajne: agresywną i asertywną. Postulaty zostały sformułowane w postaci refleksji i wniosków z badań, które ukazują, na co warto zwrócić uwagę podejmując próbę rozwiązywania konfliktów szkolnych, a także jak pracować z uczniami funkcjonującymi z lękiem komunikacyjnym.

Krystyna Węglowska-Rzepa przedstawiła „portret” współczesnego małżeństwa będącego w sytuacji konfliktowej, trudnej do rozwiązania. Artykuł „*Przetrwać razem*” – *małżeństwo z perspektywy psychoanalitycznej* jest nie tylko odniesieniem do teorii C.G.

Junga, ale ukazuje też badania, jakich podjęła się autorka. Problem dotyczy długotrwałości relacji w małżeństwie. Okazuje się, że znaczenie w ich utrwalaniu ma (paradoksalnie) proces indywidualizacji. To zaledwie jeden z elementów poddanych analizie. W podsumowaniu czytelnik odnajdzie dyskusję wyników zawierającą wiele zajmujących wniosków.

Konflikty interpersonalne w związkach kohabitacyjnych Iwony Janickiej jest kontynuacją rozważań na temat relacji łączących ze sobą partnerów, żyjących jak małżeństwo, ale formalnie nim niebędących. Rozważania pojawiające się w treści artykułu można zamknąć w kilku pytaniach: Jak kształtuje się relacja partnerska w związkach kohabitacyjnych? Jakie są przyczyny i skutki konfliktów? Jakie czynniki decydują o przetrwaniu związku?

Dzięki poprzednim artykułom czytelnikowi nakreślone zostały sytuacje związków, zmagających się z kryzysem w postaci konfliktu. Hanna Przybyła-Basista odpowiada na tezy poprzedniczek pokazując mediacje jako sposób rozwiązywania sporów. *Co oznacza skuteczność i satysfakcja z udziału w mediacjach rodzinnych?* to praca, w której transparentnie zostały wyartykułowane najważniejsze kwestie dotyczące mediacji rodzinnych. Autorka uwagę skupiła na deskrypcji skuteczności mediacji, a także na wyjaśnieniu znaczenia satysfakcji stron z udziału w mediacjach prezentując przy tym wyniki analizy badań prowadzonych głównie za granicą, ale i w kraju.

Artykuł Bogusławy Lachowskiej *Style i efekty rozwiązywania konfliktów w relacji rodziców z adolescentami a przekonanie adolescentów o skuteczności rodziny*, to kolejna praca badawcza, której celem było zaprezentowanie znaczenia stosowanych przez rodziców strategii rozwiązywania sporów z ich dziećmi, a także ukazanie odwrotnej perspektywy, czyli „oceny” skuteczności własnej rodziny znajdującej się w sytuacji konfliktowej.

Młodzież zainteresowana była również Elżbieta Napora, która swoje dociekania skoncentrowała na *zadowoleniu vs rozczarowaniu z komunikacji z matką z perspektywy adolescenta*. W artykule można odnaleźć dane dotyczące zarówno relacji córek, jaki synów z matkami w środowisku miejskim i wiejskim oraz w rodzinie pełnej i z kobietą samotnie wychowującą potomstwo. Autorka prezentuje wyniki analizy badań własnych dyskutując je z bogatym zasobem rodzimej literatury i prac badawczych z tego zakresu tematycznego.

Ciąg dalszy dla zagadnień o adolescentach stanowi artykuł Katarzyny Wałęckiej-Matyja, w którym rozpatruje ona *Konflikt jako czynnik kompozytowy relacji między rodzeństwem w okresie dorosłości a kompetencje społeczne*. Autorka prezentuje wyniki badań własnych w których przedstawia obraz relacji między rodzeństwem w okresie dorosłości, psychologiczne aspekty obrazu relacji między dorosłym rodzeństwem w zależności od nasilenia konfliktu, związku pomiędzy kompetencjami społecznymi a relacjami rodzeństwa. Wyniki poddane zostały dyskusji, która stanowi zarazem podsumowanie pracy.

Rola reakcji emocjonalnych w regulacji strategii radzenia sobie młodzieży w wieku dorastania w sytuacji konfliktu społecznego autorstwa Danuty Boreckiej-Biernat jest kolejnym badawczym artykułem, który z powagą traktuje podjęty temat i prezentuje nie tylko bogatą analizę teoretyczną wybranego zagadnienia, ale też ciekawe wyniki badań. Chociaż na polskim rynku naukowym pojawiają się badania o tej tematyce, ten artykuł jest wart poświęcenia uwagi oraz wpisania w toczącą się debatę na temat konfliktów.

Przedostatnim w palecie tytułów jest artykuł *Agresywność w konfliktach społecznych a style radzenia sobie ze stresem* zaproponowany przez Małgorzatę Kuśpit. Ta praca pozwala dostrzec jak ludzie zachowują się w sytuacjach konfliktowych, na czyich i jakich emocjach skupiają swoją uwagę, a także, jak często pojawiają się zachowania agresywne pod wpływem stresu i czym jest uwarunkowane radzenie sobie w takich sytuacjach. Odpowiedź jest zaprezentowana w postaci wyników badań prowadzonych przez autorkę.

Publikację zamyka artykuł Alicji Senejko *Potencjalne przyczyny konfliktów zawodowych w dobie globalizacji*. Autorka pokazała zjawisko globalizacji jako przyczynę powstawania nowych mechanizmów społecznych, które mają znaczenie również w tworeniu się sytuacji konfliktowych w miejscu pracy.

Recenzowana publikacja jest *novum* na rynku i stanowi ważne, a zarazem ciekawe uzupełnienie w rozwijającym się „drobnymi krokami” dyskursie na temat konfliktu: jego uwarunkowań, mechanizmów nim sterujących, relacji międzyludzkich podczas sporu etc. Niemal każdy artykuł cechuje się wnikliwością, jasnością przekazu i odpowiedzialnością badaczy, autorów za jakość podejścia do wybranych tematów. Język pracy jest zrozumiały i przyjemny, dzięki temu może stać się dobrym źródłem zarówno dla „wytrawnego”, jak i każdego innego odbiorcy zainteresowanego tematyką konfliktów. Redakcja winna zwrócić uwagę na treści niezwykle często powielające się w artykułach, które czytelnik jest zmuszony ponownie odtwarzać, przez co publikacja może wydawać się nużąca. Jest to jednak niewielka rysa w publikacji, która niewątpliwie jest diamentem na polskim rynku wydawniczym i naukowym, poświęcona konfliktom i umiejscawiająca je w trzech różnych perspektywach. W dalszym ciągu brakuje w naszym kraju książek, których tematyka prezentuje tak bogate ujęcie sporów, relacji konfliktowych i sposobów radzenia sobie z nimi. Niewątpliwym atutem pracy jest włączenie również w zbiór tematów prac dotyczących konfliktów szkolnych, a także mediacji. Ponadto publikacja składa się z artykułów o charakterze badawczym. Współcześnie powinien być to standard prac naukowych, ale świadomość deficytu w tym zakresie pozwala jeszcze wyżej uplasować się tej pozycji wśród tych, godnych uwagi czytelników.